

## ПРИГОДНИ ГОВОРИ

### ПРИ ОТКРИВАЊЕТО НА БИСТАТА НА АКАД. М. Д. ПЕТРУШЕВСКИ НА ФИЛОЗОФСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Почитуван Ректоре на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ – проф. д-р Велимир Стојковски, Почитуван Претседателе на МАНУ – акад. Георги Старделов, почитуван Декане на Филозофскиот факултет – проф. д-р Горан Ајдински, почитувани продекани, професори, уважени гости, драги колеги и студенти,

Дозволете ми во името на Институтот за класични студии да Ви се заблагодарам што денес со нас го споделувате чествувањето и одбележувањето на 100 годишнината од раѓањето на акад. М. Д. Петрушевски, а на управата на Филозофскиот факултет да ѝ изразам благодарност што застана зад иницијативата за поставување спомен обележје на нашиот заеднички голем учител и што ги вложи сите напори за нејзина реализација.

Споменици или паметници се подигаат за да сведочат за настани достојни за паметење или за личности достојни за почит, да нè потсетуваат, како што тоа вообичаено се вели – на нивниот лик, име и дело. **Ликот** на акад. Петрушевски, пред кој денес стоиме, е лик што оддава силен карактер и решителен дух, манифестирани во посветеност и пожртвуваност во професионалниот ангажман и во настојувањата да се промовира, презентира и афирмира македонската наука и да се овозможи младите интелектуални потенцијали да се образуваат и усовршуваат во својата земја на мајчиниот македонски јазик. Овој ангажман во 1946 година прераснува во мисија за основање и организирање на работата на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ и на неговата прва единица и воедно најстара високообразовна институција во земјава – Филозофскиот факултет. За оние што ја имаа привилегијата да бидат негови студенти и соработници, тоа е лик на Учител, кој имаше и дарба и волја да ги воведо во универзалниот свет на науката и да ги доведе до изворот на знаењето. За оние што и денес ја имаат можноста да учат и осознаваат од неговите дела, тоа е

лик што ги овоплотува врвниот интелектуален капацитет и восхитувачката научна проникливост и инвентивност.

**Името**, пак, на акад. Михајло Петрушевски стои како потпис под исклучително вредни и оригинални научни откритија и достигнувања што претставуваа пресвртници во светот на науката и сè уште предизвикуваат дебати и инспирираат нови истражувања и достигнувања. Името на проф. Петрушевски е име што се среќава во стотици референци во најеминентни меѓународни и домашни научни публикации, име што нè легитимира пред меѓународната научна јавност и со коешто се идентификува Философскиот факултет. Име што и денес нам, на поновите генерации класични филолози, но и на сите научни кадри произлезени од оваа институција, ни обезбедува препознатливост и респект во меѓународните научни кругови.

Големината на името, секако, се должи и произлегува од големината на **делото** на проф. Петрушевски. Неговиот севкупен опус главно се состои од истражувања во областа на историската граматика на класичните јазици, хомерскиот грчки јазик, микенологијата, критиката на текст и ненадминливите преводи и препевы од грчки на македонски јазик. Сложените проблеми од фонетиката, морфологијата и синтаксата на грчкиот јазик, од микенската епоха па сè до новоековниот период, претставувале предизвик уште за младиот научник од Битола, кој штотуку ги завршил студиите по класична филологија во Белград. Во средината на шеесетите години на минатиот век, во зачетоците на новата научна дисциплина – микенологијата, скопскиот универзитет станува еден од центрите во кои се создава микенолошка школа, благодарение на усилбите и резултатите на проф. Петрушевски во идентификацијата на микенските зборови, во решавањето методолошки прашања поврзани со интерпретацијата на микенските натписи, со фонетските и морфолошките особености на микенскиот грчки. Аристотеловата *Поетика* претставува една од главните научни преокупации на проф. Петрушевски, кој се зафаќа со критичка интерпретација, со превод и херменевтичка анализа и најпосле со емендации на текстот на оригиналот, за да дојде и до епохалното решение на проблемот со дефиницијата на трагедијата (т.н. трагична катарса) и неговиот аргументиран предлог за замена на постаристотеловската интерполација со – според повеќе показатели – автентичното „систаса на прамии“. Првиот труд на проф. Петрушевски посветен на Аристотеловата дефиниција на трагедијата е објавен токму во првиот број на *Годишниот зборник на Философскиот факултет* од 1948 година. Покрај оваа конјектура, проф. Петрушевски пра-

ви и емендации на повеќе нејасни места во текстови на Аристофан, Полукс, Хесихиј, Хомер и други автори.

Преводите, а особено препевите на проф. Петрушевски од грчки на македонски јазик претставуваат не само иновации во однос на препевот во оригинален хексаметарски стих, туку поставуваат врвни стандарди за критички и херменевтички фундиран превод, а се и значајна потврда за достоинста и полновредноста на македонскиот јазик. Неговите препеви на хомеровите епови *Илијада* и *Одисеја*, на *Прикованиот Прометеј* на Ајсхил, *Хероја и Леандар* на Мусај и други, претставуваат значаен придонес и во историјата на македонскиот јазик и култура воопшто. Нашиот преродбеник Прличев, кој својата лебедова песна ја испеал на грчки, моќно прозвучува на својот мајчин, македонски јазик во препевите на проф. Петрушевски на поемите *Мартолозот* и *Скендербеј*. Работејќи врз поетовиот автограф на *Скендербеј*, проф. Петрушевски прави палеографски потфат, расчитувајќи ги и дополнувајќи ги избледените места и лакуни, и сето тоа поткрепено со валиден критички апарат.

Проф. Петрушевски со својата иницијатива за покренување на меѓународното списание *Жива антика* од 1951 година, отвори поле за научна дебата и простор за презентирање на новите достигнувања во областа на класичните науки, но и на археологијата, епиграфијата, философијата и други сродни дисциплини, а преку размената на ова списание со институции од странство овозможи збогатување на библиотечниот фонд на Институтот за класични студии со вредни изданија на книги, зборници и списанија – непроценлив капитал со кој се ползуваат и ќе се ползуваат многубројни генерации студенти и истражувачи од различни специјалности.

Се разбира, овој кус осврт страда од недостатоците на слични пригодни слова и обраќања, во кои нужно се изоставуваат голем дел од достигнувањата на ретки и големи луѓе кои ги задолжиле своите национални и културни заедници, за да се фокусираат на првичните асоцијации за ликот, името и делото на, во овој случај, нашиот професор, учител, основач, научник од светски глас – Михаил Петрушевски. Нему, по повод стотото лето од раѓањето, му го подигаме овој паметник во знак на почит, спомен и благодарност и се поклонуваме пред неговото дело.

Ви благодарам!

14. X 2011 г.

Проф. д-р Весна Димовска-Јањатова  
Раководител на Институтот за класични студии

Почитувани присутни,

Да се зборува за професионалната биографија и интелектуалниот лик на Академик Михаил Петрушевски е потребно да се направи цела студија, вистинско темелно истражување. Поради краткоста на ова обраќање и поради тоа што ќе се придржувам на она што го организирал протоколот, јас ќе издвојам само три фокусни точки на неговиот единствен капацитет, а тоа се: неговата академска кариера, неговиот личен меѓународен научен придонес и афирмација, и трето, многу значајно, тоа е неговата наставно-педагошка дејност во целина. Овие три точки не се подредени хронолошки, ниту се вредносно определени туку, тие се издвоени само формално. Во суштина, нивната врска е проблемски испреплетена и поврзана во една доследна целина.

Својата универзитетска кариера Академик Петрушевски ја почнува во 1938 година како асистент на Филозофскиот факултет во Белград, на Одделението за класична филологија. Две години подоцна во 1940 година тој ја одбрал својата докторска дисертација. Кога во 1945 година е донесен, од страна на државата, Закон за формирање на државен македонски универзитет, со сиот свој ентузијазам, неверојатна ерудиција и лична пожртвуваност, доаѓа во Скопје и се посветува целосно на оваа благородна идеја.

Во 1946, како што знаете, тој станува прв декан на тогашниот Филозофски факултет. Во едно свое сеќавање, Петрушевски пишува дека тогаш имало 549 студенти, голема бројка, која со радост ја нагласува. Говорејќи за ентузијазмот и радоста на студентите, тој запишал дека во училиниците кадешто се одржувале часовите младите пишувале пароли, а најчеста била онаа: „Ние ќе учиме, ветуваме, за нашето добро и за доброто на нашиот народ“.

Во неговата универзитетска и воопшто во неговата академска кариера, има и други значајни датуми. Петрушевски бил ректор 1956–1958 година. Во исто време, тој неуморно работел со лична пожртвуваност, со неверојатна посветеност и одлична организациска способност на заживувањето и на функционирањето на наставата, на тогаш, како што бил наречен, Семинар за класична филологија, нам денес добро познат Институтот за класична филологија. Самиот прибирал текстови, преводи, речници, енциклопедии и студии кои ќе им користат на студентите. Не ретко морал да ги извршува дури и административните работи. Имал само еден асистент, мала помош, така што не се штедел, во ниедна смисла, да заживее наставата.

Од професионален научен аспект, пак, тој е основоположник на многу нови научни дисциплини со кои целиот свој живот се занимавал на, повисоко, теориско ниво. Токму тоа сведочи зошто М. Петрушевски е една од најзначајните личности во нашата академска традиција. Патувал на конгреси, собири и држел предавања на просторите на поранешна Југославија, во Љубљана, Дубровник, Задар, Сараево и во другите центри. Исто така, на меѓународен план, држел предавања, конференции, учествувал на многу значајни настани со своите теориски сознанија, кои како што знаете, му го оставија вечниот авторитет и светскиот углед како еден најреномиран научник, во тоа време, во областа на класичната филолофија. Во ова кратко обраќање ќе наведам само неколку области: теоријата за катарсата, микенологијата, балканологијата, но и преведувачката дејност на која ѝ го постави највисокиот стандард, а тоа е дека преведувањето претставува креативен чин, кој никогаш преведувачите ниту го заборава а, се надевам, ниту ќе го забораваат.

Своите предавања и соопштенија ги држел во разни светски културни и универзитетски центри како што е на пример, Лондон, Берлин, потоа Минхен, патувал во Будимпешта, патувал во Софија, во Пловдив, во Тирана, во Москва, во Клуз, Лиеж, Ереван, Шомон, Саламанка. Може да се рече дека цела Европа ја имал на дланка како што и целата научна јавност во Европа и целиот научен свет кој се занимава со спомнатите области, денес го цитира и го знае.

Она што особено остава впечаток тоа е неговата посветеност на педагошката работа со студентите каде што не само во една професионална смисла, туку и во лична смисла, целосно се давал на услуга на студентите на консултации, совети, насочување и искрена помош во нивната желба да студираат и да дипломираат, со една, многу значајна, топла човечка душа.

Ние многу често знаеме да кажеме дека традицијата ни значи премногу и дека треба да ја чуваме и да ја почитуваме. За да не личи тоа само на изветвени, многу често употребувани зборови, дозволете да кажам само нешто, по повод овој денешен ден кога ја одбележуваме стогодишнината од неговото раѓање и ја откриваме неговата биста на Филозофскиот факултет, а тоа е дека традицијата во својата формална смисла навистина значи трансгенерациска врска. Таа трансгенерациска врска се остварува со меморирања, како колективни, така и индивидуални, кои се спојуваат, на крајот на краиштата, токму во таа врска. Но, она што е позначајно, тоа е дека традицијата нас нè условува, таа нас нè конституира и тоа наши-

от интегритет и нашиот идентитет. Затоа постои и обратен однос спрема традицијата, а тој треба да се исполни како одговорност. Таа нема само морална и историска улога, па дури понекогаш и институционална обврска. Големите луѓе, големите личности, исклучителните научници, каков што е академик Михаил Петрушевски, се големи не само според тоа што го мислеле и создале, туку според она што ние го знаеме за нив и врз основа на што можеме да го продолжиме нивното дело.

Благодарам!

14. X 2011 г.

Проф. д-р Вера Георгиева

Почитувани,

Фактот што дури денес, 20 години по смртта му поставуваме биста на првиот декан на нашиот факултет, професорот М. Петрушевски, има свое повеќекратно објаснение.

Сигурно е дека тука своја улога имала и судбината. Едноставно, секој настан си го чека својот вистински миг, *kairos*, како што велат Хелените во антиката кои длабоко верувале во тоа.

Но покрај тоа, несомнено е и дека тој миг дозреал благодарение на повеќегодишното залагање на еден круг на луѓе, во прв ред, негови ученици и следбеници, кои имаат свест за значењето на делото на академик Петрушевски за нашата наука и нашето високо образование воопшто.

На крајот, иако практично и најважното, тука е разбирањето на кое наидовме кај луѓето од сегашната управа на Филозофскиот факултет.

Затоа посебно сакам да ја изразам мојата благодарност на деканот проф. Горан Ајдински кој иако припаѓа на помладата генерација која немала непосреден контакт со акад. Петрушевски, го сфати неговото значење за Филозофскиот факултет, но и важноста за факултетот да има биста на акад. Петрушевски во својот хол.

Кој е и што претставува делото на Петрушевски за Филозофскиот факултет, за Универзитетот и за високото образование кај нас е многупати зборувано, а беше убаво речено и денес од страна на говорниците пред мене.

Јас само би си дозволил да укажам на неколку суштествени одлики кои го осветлуваат неговиот лик на научник, професор, организатор и човек.

Како научник, тој во светот се наметна како истражувач со научни хоптези кои изненадуваат со елеганцијата на изведувањето на доказите и со храброста на својата оригиналност. Во нашите научни кругови, тој постави високи стандарди кои станаа образец за подражавање во високата наука.

Како професор, јас и постарите колеги го паметиме како човек кој правеше празник од своите часови. И самиот ја имав привилегијата да следам некои негови часови, а и кај другите колеги живее споменот за него како ангажиран наставник кој копнееше своите студенти да ги внесе во наката од самиот почеток, почнувајќи веднаш од најтешкото, *in medias res*, верувајќи дека ако се совлада потешкото, со полесното ќе нема проблеми.

Како организатор на високото образование во Македонија, тој доаѓа во Скопје како поранешен доцент на Филозофскиот факултет во Белград, како изграден научник кој своето искуство го пренесува на помладите колеги и го вградува во основите на новиот национален универзитет.

Се надевам дека со овие неколку искажани збора, успеав барем делумно да укажам на тоа дека академик Михаил Д. Петрушевски далеку ги надминува границите на професор по класична филологија. Тој не е само првиот декан на Филозофскиот факултет и еден од основоположниците на универзитетската дејност во слободна Македонија. Тој е и повеќе од тоа оти ја симболизира онаа цел кон која треба да се стреми секој од нас кој е ангажиран во областа на науката и високото образование.

Благодарам!

14. X 2011 г.

Акад. проф. д-р Витомир Митевски